AktieRadius

RADIUS
NEDERLANDSE
VERENIGING VAN
HOUTDRAAIERS

nr.
53
maart
2007

Kwartaaluitgave van RADIUS Nederlandse Vereniging van Houtdraaiers

NEDERLANDSE VERENIGING VAN HOUTDRAAIERS

Bestuur

Voorzitter: Vacant
Secretaris: Aat Meijboom,
L. de Raatlaan 15, 3209 AR Hekelingen
e-mail: aatmeijboom@tiscali.nl
tel. 0181 639 728
Penningmeester: Bert (A.) Rosbach,
Meidoornsingel 67, 3053 BK Rotterdam,
tel. 010 418 47 86. e-mail: a.rosbach@chello.nl
Postbank 74 19 49 tnv RADIUS.
Ledenadministratie: Ruud (R.) van Oorschot,
J. Vermeerhof 7, 1394 GG Nederhorst den Berg,
tel. 0294 253 421, e-mail: ruud.vanoorschot@hetnet.nl
Lid: Jan (J.Q.) van der Ploeg.

DemoDagCommissie

Chr. Jörg, tel. 030 251 36 84
E-mail: christiaanjorg@wanadoo.nl
Hans Pul, tel. 033 258 20 88
E-mail: ellespul@xs4all.nl

RedactieCommissie

Jos (J.D.) Toussaint, René (R.M.) Wetzels.
Secretariaat: R.M. Wetzels, Sportlaan 4, 7491 DG Delden,
tel. 074 376 53 21, e-mail: aktieradius@hetnet.nl

Advertenties

Wim (W.) te Winkel, Mispel 4, 7621 WB Borne,
tel. 074 266 21 82, e-mail: te.winkel@wanadoo.nl

AFDELINGSCONTACTPERSONEN

Amsterdam	Rik Mars	tel. 020 490 48 87
Arnhem/ Nijmegen	Jaap Boks	tel. 0481 372 495
Den Haag	Lex Polderman	tel. 070 323 27 07
Flevohoutdraaiers	Harry Moolenaar	tel. 0320 234 020
Haarlem	Joop Wiezer	tel. 023 524 57 72
Haarlemmermeer	Henk Smit	tel. 071 402 43 65
Limburg	Ger Vervoort	tel. 077 354 99 99
Lochem	Hans Langkamp	tel. 0547 351 881
Noord	Arie Hilt	tel. 0515 231 859
Noord-Holland N.	Aad Sneeboer	tel. 0229 270 982
Rotterdam	Bert Rosbach	tel. 010 418 4786
Utrecht	Jasper v.d. Visch	tel. 034 621 23 68
Veluwe	Bob Kemerink	tel. 038 454 05 40
De Waarden	L. v. Duivenvoorde	tel. 078 614 39 52
Zeeland	Ko Marinissen	tel. 0113 695 970

Kopij

AktieRadius verschijnt viermaal per jaar; medio maart, juni, september en december. De redactie verzoekt u uw bijdragen zes weken vóór deze verschijningsdata liefst op diskette of per e-mail aan te leveren. Foto's en tekeningen graag voorzien van uw naam zodat wij deze kunnen terugsturen.

Uiterste inleverdatum AktieRadius 54:
1 mei 2007

Deze stukken vertolken de mening van de inzender en behoeven niet de mening van het bestuur en/of de redactie te vertolken. Zij worden dan ook geplaatst buiten verantwoordelijkheid van RADIUS en de redactie.
De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden kopij in welke vorm dan ook inhoudelijk te beoordelen, zonder opgaaf van redenen te weigeren of in te korten.
Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen is slechts toegestaan met schriftelijke toestemming van het bestuur.

Website RADIUS: www.houtdraaien.com

Het werken met voor het houtdraaien gebruikelijke gereedschappen, machines en uitgangsmateriaal kan gevaarlijk zijn. Lees vóór het gebruik de bijbehorende voorschriften en volg de daarin gegeven aanwijzingen zorgvuldig op. Noch de vereniging RADIUS, noch de redaktie van AktieRadius, noch de auteurs van de in dit nummer opgenomen artikelen en advertenties kunnen enige aansprakelijkheid aanvaarden voor onvolkomenheden of andere fouten.

Van de bestuurstafel

Allereerst wil ik u allen namens het bestuur een gezond en goed draaijaar wensen. 2007 is het jaar waarin we het 12 1/2 jarig bestaan van onze vereniging gaan vieren.
Bij deze AktieRadius zijn bijgesloten:

- de Parkgids 2007 van het Archeon,
- 2 toegangskaarten voor op 14 of 15 april a.s.,
- de plattegrond met de (afgekorte) namen van de deelnemers,
- uw nieuwe ledenpas 2007.

Mocht er iets ontbreken neem dan direct contact op met het secretariaat, zodat een en ander rechtgetrokken kan worden.
Door de jubileumcommissie, die bestaat uit Henk Smit, Jasper van de Visch en Arie Hilt, is veel werk verzet om de voorgestelde ideeën uit te werken. Het resultaat van hun voortvarende aanpak is dat alle actieve afdelingen van RADIUS èn een dozijn individuele draaiers zich opgegeven hebben als deelnemer / demonstrateur Zoals het er nu uitziet zijn ze in hun aanpak wonderwel geslaagd en verdienen ze nu al vast onze waardering. Wij hopen dan ook dat u in groten getale komt kijken naar wat uw medeleden en vaste leveranciers u bieden op deze dag. Op naar schatting 120 strekkende meter tafel zal een duizendtal werkstukken te zien zijn. Ook het werkstuk "Carribean Dancers" zal niet ontbreken. Met dit stuk veroverde AlbertJan Rouwkema onlangs de tweede prijs van de jaarlijkse wereldwijde Woodturning Competition van het Engelse blad "Woodturning". Zie ook het artikel hierover verder in dit nummer.

Om in de stijl van het themapark Archeon te blijven heeft Joost Kramer toegezegd een zgn. zwiepdraaibank (*pole-lathe*) te bouwen en te komen demonstreren. Ook de oude trapdraaibank, eens het eigendom van Aart van Toor was wordt uit het museum gehaald. De heer Pieter Six uit Wassenaar heeft beloofd zijn stokoude elektrische draaibank uit 1935 mee te nemen. Er zal dus meer dan genoeg te bewonderen zijn.Geniet ook u met uw familieleden en/of vrienden van dit evenement en van wat het Archeon u laat zien over het leven van onze voorouders.
En tenslotte, denkt u nog eens na of een bestuurs- of commissiefunctie ook iets voor u is?

Namens het bestuur, Aat Meijboom

Van de redactie

Terugkijkend op 2006 overheerst een tevreden gevoel. RADIUS bevond zich in rustig vaarwater, er is toch een jubileumcommissie gevormd die het 12 1/2 jarig jubileum voorbereidt en AktieRadius is de 50 gepasseerd. Dit laatste is gevierd met het extra dikke jubileumnummer. Het aanleveren van kopij voor AktieRadius loopt redelijk. Een punt van aandacht is de spam die het e-mail verkeer belast. Op het e-mailadres van de redactie komen per dag 25 à 30 spam mails binnen. En ondanks alle spamfighters en spamkillers is dit een vervelende zaak. Het gebeurt dat uw mails ten onrechte geblokkeerd worden door de antispam programmaś. Daarom probeer ik uw mails te beantwoorden met een ontvangst bevestiging zodat u weet dat uw bijdrage goed gearriveerd is. Een duidelijke omschrijving in het veld Onderwerp voorkomt vaak dat een mail ten onrechte als spam wordt gekenmerkt.

René Wetzels

Antivries voor uw houtvoorraad?

Voor de gemiddelde houtdraaier zijn er twee mogelijk heden om aan draaihout te komen.

1- Bemachtigen van gebruiksklaar (droog) hout in de handel of winnen op een DemoDag van RADIUS.
2- Stukken van omgezaagde of omgewaaide bomen verzamelen en zelf laten drogen.

Dit laatste geeft nogal wat problemen als je niet aan de juiste condities kunt voldoen. Heel vaak zul je zien dat na verloop van tijd rotting, schimmelvorming en ongewenste vraatzuchtige beestjes een deel van de houtvoorraad onbruikbaar maken. Is hier iets aan te doen? Jazeker!

Een aantal jaren geleden las ik in "De Tagrijn" het blad van de Bottervereniging (oud type Zuiderzee vissersschip) een artikel over de behandeling van schimmels en houtrot in oude houten schepen door middel van ethyleen glycol. Bij de meeste mensen beter bekend als koelvloeistof en antivries voor de auto. Het was een vertaling uit het engels van een artikel op internet. Ik heb de conclusies uit dat artikel een aantal keren met succes toegepast en wil u graag deelgenoot maken van een van mijn ervaringen.

Toen enkele jaren geleden bij mijn buurman tijdens een zomerstorm een dikke tak uit zijn paardekastanje brak, waarbij een deel daarvan in mijn tuin terecht kwam, heb ik daarvan een stuk bewaard om iets van te draaien. Als beginnend houtdraaier had ik wel eens iets gelezen over nat houtdraaien en het drogen van de nat gedraaide werkstukken. En dus zag korte tijd later mijn eerste natdraaiwerkstuk zijn levenslicht. Om te drogen werd het ruw voorgedraaide werkstuk, zo als ook ergens gelezen, in een plastic zak met droog zaagsel gestopt en toen maar wachten. Toen ik na verloop van tijd het werkstuk te voorschijn haalde om het af te werken, bleek het tot mijn schrik totaal verschimmeld te zijn. Wat nu? Ik herinnerde mij het boven genoemde artikel en heb deze methode uitgeprobeerd. Het beschimmelde werkstuk is eerst flink nat gemaakt met antivries en daarna weer te drogen gezet. Na enkele weken was het voldoende gedroogd en werd het verder afgedraaid, geschuurd en met lijnolie afgewerkt. Een pot met een prachtige tekening was het eindresultaat (diverse mensen dachten dat het steen was). Bijgaande foto mag als bewijs dienen. De fles met antivries staat sinds die tijd altijd in mijn werkplaats en wordt ter hand genomen om schimmel, houtrot en onge-

Cursus Snijdend Houtdraaien
door
Christiaan Jörg

In kleine groepjes (max. 3 personen) leer je op een grote bank (Wema, Jet) met zelfvertrouwen en plezier je hobby uit te oefenen.

Basiscursus I en II (8 x 4 uur) € 350
Voor mensen die willen beginnen (I) en draaiers die het juiste spoor nog niet gevonden hebben (II).
Vervolgcursus (4 x 4 uur) € 175
Tussen de centers en voor de kop. Het uitbouwen van de reeds geleerde kennis en kunde.

Inschrijfformulier en informatie
Christiaan Jörg W. Heukelslaan 6
3581 SP Utrecht
Tel. 030 – 2513 684
christiaanjorg@wanadoo.nl

www.christiaanjorg.nl

wenste vraatzuchtige beestjes in mijn houtvoorraad een halt toe te roepen. Het werkt en daarbij heeft het de volgende eigenschappen:

- het is goedkoop en algemeen verkrijgbaar in elke bouwmarkt / auto-onderdelen handel
- het dringt diep door in het hout ook door de nog aanwezige bast en zelfs door lak en verflagen zonder deze te beschadigen
- het droogt vrij snel zodat behandelde werkstukken al na enkele weken kunnen worden bewerkt met lijm, lak of olie
- het geeft geen waarneembare verkleuring van het hout
- het heeft geen invloed op lijm, lak en olie resultaten na de behandeling
- het lost op in water (voor duurzame toepassingen buitenshuis minder geschikt
- het is alleen giftig voor de mens bij opname via de mond, voor micro organismen, vissen en andere kleine dieren is het wel schadelijk
- het moet royaal aangebracht worden met een kwast, oude spuitfles of door onderdompeling

Ik heb er goede resultaten mee bereikt en wens u er veel succes mee.

Fred Siccama, Hengelo (Ov). februari 2007.

Ons assortiment is uitgebreid.

We leveren nu de volgende produkten:
- Shellawax
- EEE-Ultrashine
- Waxtik
- Waterbeits
- Traditional wax

shellawax Ron's www.rons.biz

Kijk voor meer informatie op het Shellawax deel van www.rons.biz
of neem contact op via info@rons.biz

Ook ons assortiment workshops is uitgebreid met o.a. de workshop "Afwerktechnieken voor hout". Kijk dus ook eens bij de cursussen op onze website.

Het gebruik van de schalenguts (II)

In het vorige artikel over de schalenguts heb ik het "horizontale gebruik" van de schalenguts beschreven. Ik schreef onder andere dat het daarmee moeilijk is bij de overgang van wand naar bodem "de bocht om te komen". In dit artikel beschrijf ik een meer verticale stand van de guts waarmee dit probleem is te omzeilen. In deze beitelstand is het risico bij "happers" kleiner omdat nu de beitel naar beneden wordt geduwd en deze zich niet gaat "invreten" als gevolg van omkiepen. De prijs hiervoor is dat een minder groot deel van de krachten op de beitel via de leunspaan wordt afgeleid. De spieren in de onderarm kunnen dit laten weten, tijdig verzetten van de leunspaan kan helpen die krachten in te perken. Een andere verandering in de manier van werken is dat bij het snijden de voortgang niet alleen door duwen tegen het handvat wordt bestuurd, maar ook door de guts in zijwaartse zin over de leunspaan te bewegen.
Zoals ik in het vorige artikel meldde, kunnen voor de hierna beschreven handelingen zowel de gutsen van model I als model II worden gebruikt. In de begeleidende foto's komen

Het snijden zoeken

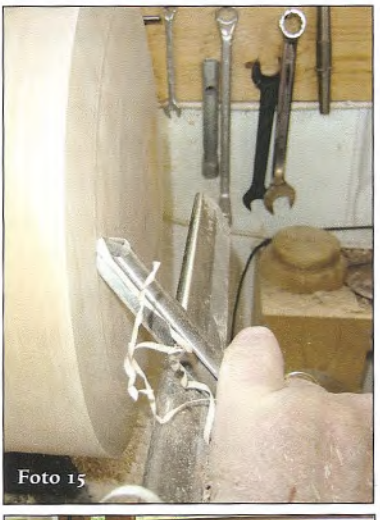

en vinden

en dan doorzetten

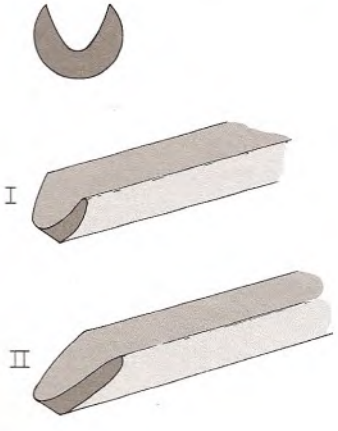

De gebruikte modellen

beide typen voor. Al doende constateerde ik tijdens de voorbereidingen dat bij het grove voordraaien model I iets sneller werkt dan model II, daarom heb ik nu toch een beetje spijt dat ik mijn beide gutsen heb omgeslepen.

Werkwijze en aanbevelingen

De werkwijze is gelijk aan die in het vorige artikel. Wat wel anders is, is dat bij deze beitelstand andere onderdelen van de draaibank in de weg kunnen zitten. Bijvoorbeeld de knoppen van de leunspaanvoet en soms ook het bed. Als ik niet te lui ben, zet ik de vaste kop daarom een beetje schuin. Deze zover naar het eind van de bank verplaatsen dat alleen de leunspaan er nog bij kan, is een andere optie. Voor dit verhaal heb ik ten behoeve van een aantal foto's de vaste kop dwars gezet.

Het draaien van de buitenkant met "model I of II"

De leunspaan staat weer dwars voor het werkstuk, doorgaans lager dan in het vorige artikel is beschreven. De hoogte wordt gedicteerd door de hoogte waarop gesneden gaat worden en de afstand tot het werkstuk. Belangrijk is de schouder goed te kunnen ontspannen. Lukt dat niet dan staat de leunspaan waarschijnlijk te hoog. Als de schijf minder mooi is voorbereid gaat alles eigenlijk precies net zo.

De diepte waarmee de guts snijdt, wordt geregeld door deze meer of minder te roteren (foto 14 t/m 17). Dat werkt beter dan veranderen van de hoogte van de rechterhand. Dat laatste maakt wel dat de guts dieper gaat snijden, maar ook dat de kwaliteit van het snijden af neemt omdat de vrijloophoek groter wordt.
Het kamertje voor de klauwplaat is voorbereid met een horizontaal gehouden schalenguts als in het vorige artikel. Foto's 19 en 20 tonen het afwerken ervan.

De bocht om

de rand vanaf de andere kant

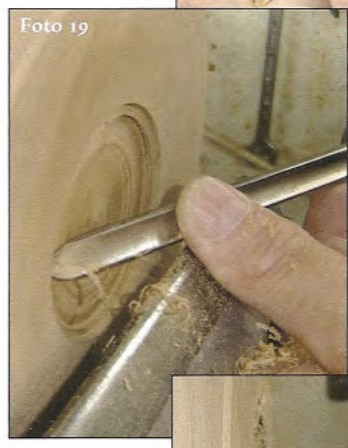

Afwerken van het kamertje voor de chuck

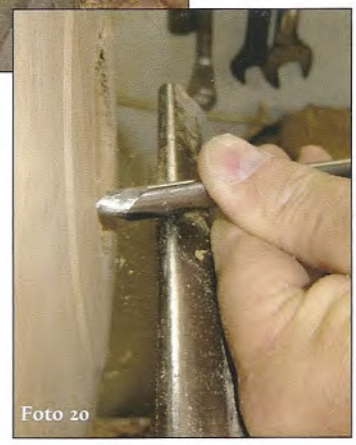

met een modelguts

Het uithollen van de schaal.

Foto's 21 t/m 23 laten de beitelstand zien tijdens het uithollen. Eventueel kan bij het inzetten van de guts de stand ervan even bijna horizontaal zijn. Met de hand laag, wordt het scherp vervolgens schuin naar boven gestuurd, zolang dat voor de diepte van de uitholling van dat moment passend is. Daarna deze beweging ombuigen zodat de punt van de guts geleidelijk naar het centrum gaat. Onderweg de guts langzaam rechtsom roteren en zo nodig, in de lengte gezien, een beetje terug halen omdat de "oversteek" korter moet worden. Eindig ongeveer met een horizontale guts en groef. De boog die de punt van de guts beschrijft is weergegeven in tekening 4. Het doel van deze mix van bewegingen, waarbij in het hele traject het punt van snijden rechts van de top van de guts ligt, is de vrijloophoek klein te maken en te houden. Het moment van omschakelen van wand naar bodem moet niet te laat komen omdat in het traject van de bodem de spaan minder dik kan zijn dan langs de wand. Het afwerken van de rand (foto 24) vind ik met model II prettiger dan met model I. Een kleine troost tegenover mijn eerder genoemde spijt over het omslijpen van mijn beide schalengutsen.

Opmerking:

Het patroon van bewegingen die het handvat van de guts ondergaat is in deze verticale stand uitgebreider dan met de horizontaal gehouden beitel uit het vorige artikel. De totale afstand die het handvat hier mee aflegt, is echter veel kleiner. De winst ervan, dat het gemakkelijker is om een kleinere beweging vloeiend uit te voeren, is beslist enige oefening waard. De twee beschreven methoden om met een schalenguts schalen uit dwars opgespannen hout te draaien zijn niet de enig mogelijke. Ik verwacht wel hiermee een voldoende basis te bieden om een eigen manier van werken te ontwikkelen.

Het volgende deel van deze reeks zal gaan over het uithollen van kops hout met de guts op foto 24.

Gerard Gaasbeek, Wageningen.

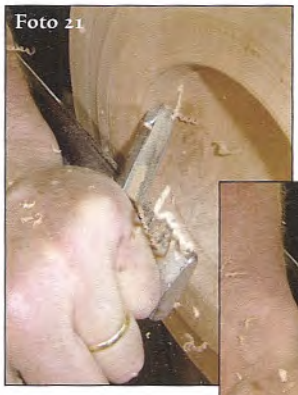

Inzet met handvat laag

punt omhoog en guts geroteerd

punt weer laag, hierna roteren naar horizontaal

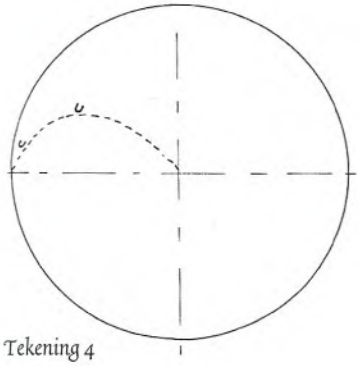

Tekening 4

Meten is weten

Vraagt u zich wel eens af: hoeveel omw./min loopt mijn draaibank? Deze vraag komt vooral naar voren als de draaibank een frequentiegestuurde motor heeft. Of: hoe lang ben ik met dit werkstuk al aan het draaien? Of: wat is de totale tijd, inclusief koffiedrinken, praatjes maken etc. Afhankelijk van het fabrikaat en type, kunnen wel zeven van dit soort vragen worden beantwoord door een fietscomputer.

Om een fietscomputer op een draaibank te kunnen gebruiken moet eerst bekeken worden hoe deze op een fiets functioneert, en wat de grenzen zijn van de computer. Veel fietscomputers zijn zo uitgevoerd, dat alleen een wieldiameter in inches kan worden ingevoerd., bijv. 26 inch, of 28 inch. Dat type is niet geschikt voor ons doel. Ik heb de fietscomputer Sigma BC 1400 in 2000 gekocht, maar stel vast dat er inmiddels al meerdere typen van Sigma in de handel verkrijgbaar zijn die ook bruikbaar zijn voor ons doel. (type BC 1400 is zelfs voor twee "fietsen" in te stellen).

Bij deze uitvoeringen wordt de wielomtrek ingevoerd in mm (O). (O = pi x D (wieldiameter) (De maximale wielomtrek is 3999 mm) De maximale snelheid is 300 km/h.

Bij een fiets wordt per omwenteling van het wiel één puls gegeven naar de fietscomputer.

Omdat we willen weten hoeveel omwentelingen per minuut de draaibank loopt, moeten we rekenen met het aantal pulsen per min (n). Een uur heeft 60 minuten, dus moeten we met 60 vermenigvuldigen om het aantal pulsen per uur te kennen. De omtrek van een wiel is pi x D (deze omtrek is dus in mm uitgedrukt als we D in mm invoeren). Als we nu uitrekenen pi x D x n x 60 dan vinden we mm/h. Om km/h te berekenen moet nog door 1.000.000 worden gedeeld.

De formule komt er dus als volgt uit te zien:

(pi x D x n x 60) / 1.000.000 = ...km/h

De factor 60/1.000.000 = 0.00006 is een ingebouwde factor.

Bereik van de meter is max. 300 km/h.

Het maximale toerental van de hoofdas is 3000 rpm.

Als we willen uitlezen: 1 omw./min ≡ 1 km/h dan moet de wielomtrek worden ingesteld op: 1.000.000 / 60 = 16666,66 mm. (≡ wil zeggen "komt overeen met")

Deze waarde is niet in te stellen, de maximale in te stellen waarde is 3999.

We voeren een factor 10 in, dus een wielomtrek van 1667 mm (max. 4 digits)

b.v. 500 rpm moet met 50 km/h op de teller overeen komen.

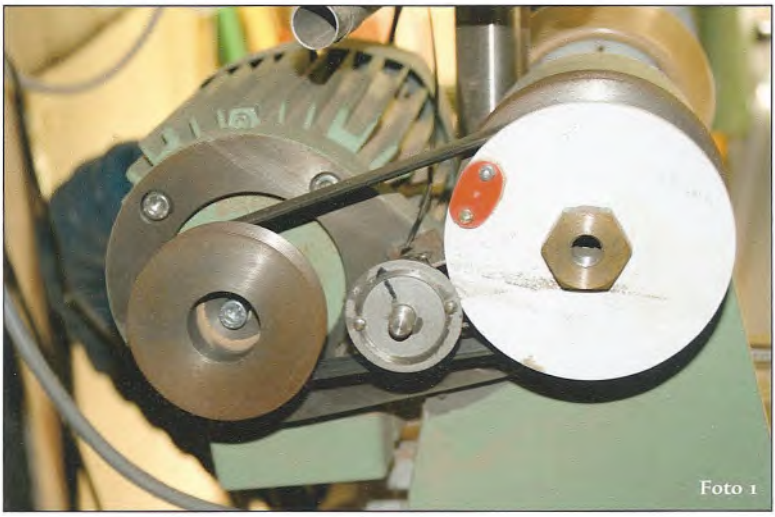

Foto 1

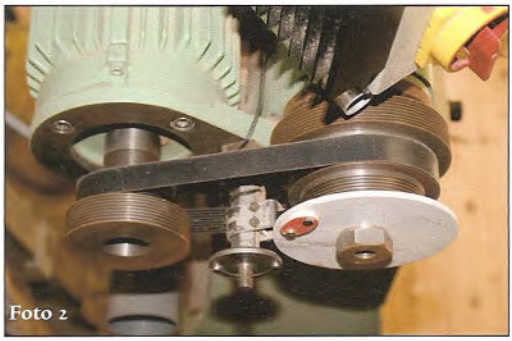
Foto 2

500 x 1667 x 0,00006 = 50 km/h (dit klopt dus)
Als we in de fietscomputer de waarde 1667 invoeren voor de wielomtrek zal steeds de afgelezen waarde in km/h x 10 = het aantal omw./min.

Inbouw van de pulsgever

Om de omwentelingen van de hoofdas te tellen moet een magneetje in een schijf aangebracht worden die op de hoofdas wordt gemonteerd. De diameter van de schijf en de straal waarop de magneet is geplaatst is niet essentieel. Liefst een zo klein mogelijke diameter i.v.m. de krachten die optreden, vooral bij hogere toeren. Ik heb een schijf van Ø120 met de magneet op R=48 mm gemonteerd. Zie foto 1 en 2 zoals ik dat heb uitgevoerd op mijn draaibank.
De fietscomputer moet zo goed mogelijk in het zicht worden opgesteld. zie foto 3

Foto 3

Foto 1 is een zijaanzicht van de schijf waarin het magneetje is aangebracht.
Foto 2 is een bovenaanzicht van de steun waaraan de sensor is bevestigd.
Foto 3 is de bevestiging en aanzicht van de fietscomputer.
Foto 4 is een overall aanzicht vanaf de bedieningszijde van de draaibank.

Het voert te ver om de wijze waarop de waarden in de fietscomputer moeten worden ingesteld in dit artikel te beschrijven, omdat dat beschreven staat in de handleiding van de fietscomputer.
Wel is het mogelijk, om tegen een geringe vergoeding, een korte beschrijving van de knopfuncties met afbeelding van de computer te krijgen, om bij de draaibank te bewaren als geheugensteun.

Rheden: Jos Toussaint

Foto 4

PETER VAN DE WAAL >vormgever in hout<

INFO: WWW.KUNSTLOKAAL11.NL

KUNSTWERKEN VOOR INSTELLINGEN, OVERHEID
EN PARTICULIEREN

Juttershout van een tropisch strand

Afgelopen zomer was ik te gast in Costa Rica bij mijn zoon die daar werkt en woont.
Logerend op de Rancho in het uiterste zuiden van het land tegen Panama aan, op de scheiding van de Grote Oceaan en de jungle. Daar op het strand ligt een steeds wisselende voorraad hout van onbekende herkomst. Nat aangespoeld soms verrassend mooi, maar droog door zon en wind vaak grauw en vaal. Toch waagde ik het erop enkele stukken die mijn zoon al eerder verzameld had mee te nemen naar Nederland. Overleg met de Nederlandse Douane leerde dat aangespoeld hout geen "beschermde houtsoort" is en zonder bezwaar ingevoerd mag worden.
Al weer enkele weken thuis bekeek ik mijn tropische aanwinsten eens goed en ontdekte onder de grijze laag prachtig chocoladebruin hout. Bij het wegslaan van spaanders met de guts kwam een heerlijke aromatische geur vrij, die me deed denken aan koffielikeur.

Helaas, even verder hakkend dikke gangen van een tropische boktor! Ongetwijfeld al lang vergaan door het zoute water van de oceaan waar het hout, door rivieren meegevoerd, belandt en vervolgens een zwerftocht langs de kust begint. Nog verder hakkend kwamen er zeer kleine miertjes te voorschijn, 2-3mm groot, dezelfde die overal in Costa Rica leven. In de huizen bij voorkeur op iets vochtige plekken zoals keuken en douche. Tot mijn grote verbazing kwamen steeds meer mieren te voorschijn uit een holte in het hout. 'Help', dacht ik, nu introduceer ik een tropisch diertje bij de import van een onschuldig stukje hout. Mijn eerste reactie was een ruime hoeveelheid antimierenspray spuiten op het hout.
De volgende dagen geen mier meer gezien bij het verder bewerken. Door de aantasting van de boktor was het hout niet geschikt voor houtdraaien. Ik heb er wel een kleine sculptuur van kunnen maken. (hoogte 50 cm, zie foto). De les voor mij is dat ik bij importeren van natuurlijk materiaal uit verre landen niet alleen bij de douane te rade moet gaan maar ook bij de plantenziektenkundige dienst Nu wist ik nog steeds niet welk aangename houtsoort ik bewerkt had. Met digitale kleurenfoto's opgestuurd per e-mail naar Costa Rica kwam ik achter de soortnaam: het is cocobola, ook wel cocobolo genoemd. Een boom die in Midden-Amerika veel voorkomt in verschillende variëteiten. Geeft veelal donker kernhout, oranjeachtig tot donkerrood, soms iets paars, met zwarte lijnen. De cocobola behoort tot de Dalbergia soorten, waar ook rozehout toe behoort. In Midden-Amerika zijn het kleine bomen. In principe beschermd, dus spaarzaam in de handel. Wordt gebruikt voor onder-

delen van muziekinstrumenten en voor heften van bestek. Je ziet het ook in gedraaide siervoorwerpen (o.a. pepermolens van Henk Smit).

Voor meer informatie over de vindplek: zie www.ranchoburica.com

Jan van Vreedendaal, afdeling Voorne.

HEGNER
Nederland

Machines en gereedschappen voor hout, metalen en kunststoffen.

Nu ook boren en frezen van 0,5mm tot 2,3mm.

Tel: (0181) 64 75 35
Internet: www.hegner.nl
Email: hegner@koenekoop.demon.nl

AFH Fijnhout

DE hardhout specialist voor bedrijf en particulier

- 80 soorten op voorraad
- Teak (o.a. dekdeeltjes)
- Plaatmat. (o.a. Bruynzeel hh)
- Bladen (aanrecht/tafel)
- Fineer
- Eigen zagerij

Amsterdamsche Fijnhouthandel

Minervahavenweg 14 Westpoort 3098 Tel. 020 -682 80 79 Fax 020-684 31 54
e-mail: afh@fijnhout.nl homepage: www.fijnhout.nl

AGENDA

14 en 15 april 2007
Jubileumviering RADIUS in het Archeon te Alphen aan de Rijn

12 mei 2007
Algemene ledenvergadering in Fort bij Vechten

2 juni 2007
6e Hobby- en Tuindag Goudriaan, aan de Zuidzijde, bij Adrie Bezemer

8 september 2007
2de vergadering bestuur en acp's in De Meern

20 oktober 2007
Vormgevers in Hout in Fort bij Vechten

10 november 2007
2de DemoDag in De Meern.

AFDELINGSNIEUWS

Afdeling Amsterdam
Bijeenkomsten:
Informatie bij de afdelingscontact-persoon Rik Mars: 020 4904 887 of Rik.Mars@waternet.nl
Voor de agenda, verslagen en opdrachten, zie ook:
http://members.lycos.nl/HoutObjectenRikMars/radius/radius.htm

Afdeling Arnhem-Nijmegen
Onderstaande bijeenkomsten worden in 2007 gehouden op een zaterdag van 9.30 uur tot 12.30 uur in het clublokaal 'The Meeting' St. Maartenstraat te Elst (Gld).
Bijeenkomsten:
21 april: Jan Bergervoet, Dekselse bedoening.
19 mei: Jan Hovens demonstreert beendraaien.

Afdeling Den Haag
Info afdelingscontactpersoon (blz.2)

Afdeling Flevohoutdraaiers
Bijeenkomsten:
16 april 2007 met als opdracht: "Het deformeren van een object"
4 juni 2007 met als opdracht: "Draaiwerk in kleur" (Zie hiervoor het artikel van Berend van de Lagemaat in AktieRadius nr. 50)

Info afdelingscontactpersoon (blz.2)

Afdeling Haarlem
Info afdelingscontactpersoon (blz.2)

Afdeling Haarlemmermeer
Bijeenkomsten:
Vrijdag 27 april, 13.30 uur, Videokijkdag bij Arie Boogert, Lemenburg 37, 2135 DT Hoofddorp.
Zaterdag 16 juni, 10.00 uur, DoeDag bij Henk Smit, Rijnsburgerweg 84, 2341 AB Oegstgeest.

Afdeling Limburg
Info afdelingscontactpersoon (blz.2)

Afdeling Lochem
Bijeenkomsten:
Locatie: Kunstlokaal 11, Bosberg 29, Borculo. Aanvang 19.30 uur

Afdeling Noord
Bijeenkomsten:
17 maart, 19 mei, 16 september en 17 november 2007
Inloop: 12.00 uur, aanvang 12.30 uur.
Locatie: Centuurbaan 111 Roden (boven winkel van Enorm, entree via de winkel)

Afdeling Noord-Holland Noord
Bijeenkomsten:
dinsdag 17 april, dinsdag 28 augustus zaterdag 29 september ruil-, verkoop- en weggeefdag van 10.00 tot 15.00 uur. donderdag **25 oktober, dinsdag 27 november**.
De avonden zijn in het dorpshuis "de oude school"
Dorpstraat 72, 1711 RK Hensbroek
De avonden beginnen om 19.30 uur

Afdeling Rotterdam
Info afdelingscontactpersoon (blz.2)

Afdeling Utrecht
Werkgroep 'De Lekstroom'
Bijeenkomsten:
11 april kleingoedmarkt voor de jubileumviering,
23 mei demonstratie excentrisch draaien,
4 juli vrije opdracht.
Locatie: Het IJSW-gebouw, Mr. Abbink Spainkstraat 36, 3401 ZH IJsselstein

Afdeling Veluwe
Bijeenkomsten: **12 mei, 15 september en 8 december.**
Locatie: een zaal van de Sionskerk, Asseltseweg 6, Epe

Afdeling De Waarden
Bijeenkomsten: **19 mei**, opdracht: voetmassagerol volgens tekening van bijv. Taxus.
25 augustus opdracht: vijzelpot met stamper
13 oktober opdracht: 2 stuks kantklosjes
17 november opdracht: kandelaar
15 december opdracht: kerstversiering
Locatie: Adrie Bezemer

Afdeling Westelijk Noord Brabant / Zeeland
De Scheldedraaiers
Bijeenkomsten elke eerste zaterdag van de maand in Het Ambachtencentrum, Kattendijksedijk te Goes. Aanvang 09.30 uur. Ook leden uit andere afdelingen zijn, na overleg, van harte welkom.

MUTATIES LEDENLIJST

Nieuwe leden:
Dauer, R.T., Wassenaar
Groot, P.J.M., Hoogwoud
Parmentier, F.X. Hoogland
Theunisz, H.M. Lisse
Zijp, M. Landsmeer

Overleden:
Meijer, M. Swifterband

Index AktieRadius 2006 (nrs 49 t/m 52)

Onderwerp	Auteur	AR nr/pag
1 *Houtinfo*		
Hoe drogen we hout?	Pierre Waelen	50 / 17
Hout om te draaien	Bert Rosbach	50 / 44
2 *Techniek*		
Licht in de duisternis	Peter van de Waal	49 / 27
Ontwerpen hoeft niet moeilijk te zijn	Roelof C. Schmidt	51 / 13
Geheim wapen?	Toon van den Reijen	51 / 22
Raadselachtige fles	Ko Marinissen	51 / 26
Gebruik van de schalenguts (1)	Gerard Gaasbeek	52 / 8
Gebruik van Rolly Munro	Hans van der Kraan	52 / 28
3 *Voorwerpen / Werktekeningen*		
Schaal met notenkraker	Arie Boogert	49 / 5
Het draaien van Tanguanoten	Jan Hovens	49 / 6
Miniatuur vogelhuisje	Hans Scholte	49 / 9
Een lustobject voor houtdraaiers	Henk van Essen	49 / 14
Mijn zelfgedraaide houten pen	Jan Hovens	50 / 9
Cederbloesem oogt	Rik Mars	50 / 13
Mijn draaiwerk, excentrisch draaiwerk	Menno Oomkes	50 / 15
Mijn draaiwerk, opmerkelijke vaas	Frans Beuming	50 / 15
Mijn draaiwerk, memory stick	René Wetzels	50 / 15
Zou je een muisje in het atelier willen zijn?	Hans Baerveldt	50 / 18
Bonbonnière	Jan van der Ploeg	50 / 20
Schaal met pootjes	Gerard Gaasbeek	50 / 26
Wereldrecord tollen?	Wim de Bruijn	50 / 33
Schaal uit een halve stam	Ab Strijker	50 / 34
Windding	Herman Erbé Sr.	50 / 36
Presenteerschaal	Hans Scholte	51 / 6
Reparatie van een knopje	Jan Hovens	51 / 27
Een bol met 49 cm diameter	Roelof C. Schmidt	52 / 24
4 *In memoriam*		
Jelle van der Veen	Afdeling Noord	52 / 18
5 *Tentoonstellingen / bezoeken*		
Foto's DemoDag 22 april in Lelystad	Hans Scholten	50 / 30
DemoDag 30 september in De Meern	René Wetzels	52 / 20
Reuring met ROR	Hans van der Kraan	52 / 27
6 *Uit de afdelingen*		
Verslag van de Scheldedraaiers	Ko Marinissen	49 / 24
Reactie op "Een slimme truc" in AR48	Niek Mors	49 / 25
Reactie op "Een slimme truc" in AR48	Fred Sicamma	50 / 40

Een stukje geschiedenis	Herman Erbé Sr	50 / 8
Verslag van de afdeling Lochem	René Wetzels	50 / 14
Verslag van de afdeling Veluwe	Henk Wolf	50 / 22
Verslag van de afdeling N.Holland N.	Boudewijn Rossy	50 / 32
Verslag van de afdeling Voorne	J. van Vreedendaal	50 / 43
De raddraaiers uit Langendijk	o.a. Bas Bouman	52 / 6
7 Vereniging		
Van de bestuurstafel	Aat Meijboom	49 / 3
Van de bestuurstafel	Aat Meijboom	50 / 3
Van de bestuurstafel	Aat Meijboom	51 / 3
Van de bestuurstafel	Aat Meijboom	52 / 3
Van de jubileumcommissie	Henk Smit	52 / 4
8 Van de Redactie		
Oproep van de Redactie Commissie tot actie	René Wetzels	49 / 3
Bezoek aan Muck Douma met terugblik	René Wetzels	50 / 4
A.L.V. wordt aantrekkelijker	René Wetzels	50 / 6
Reacties op oproep van de Redactie	René Wetzels	51 / 3
Nieuwjaarswens van de Redactie	René Wetzels	52 / 3
9 Tips		
Startende houtdraaiers	Ab Strijker	51 / 4
Houtdraaien en internet	Jan Hovens	52 / 14
10 Houtdraaiers in beeld		
Piet Rook (1946)	Roelof C. Schmidt	49 / 28
Berend van de Lagemaat (1948)	Roelof C. Schmidt	50 / 38
Elly Poels (1958)	Roelof C. Schmidt	51/ 24
Jasper van de Visch (1930)	Roelof C. Schmidt	52/ 22
11 Boekbespreking		
Gedicht "De geur van hout"	Willemien Waterreus	49 / 26
12 Diversen		
Muck Douma erelid van RADIUS	Ieth Feith	49 / 21
Dankwoord van Muck Douma	Muck Douma	49 / 23
Pluim met krul voor leveranciers	Nico Oosthoek	50 / 5
Verhaal over werkplaats leeghalen	Monique de Groot	50 / 17
13 Index		
Index 1 t/m 17	RedactieCommissie	23 / 11
Index 18 t/m 24	RedactieCommissie	24 / 12
Index 25 t/m 28	RedactieCommissie	28 / 12
Index 29 t/m 36	RedactieCommissie	37 / 17
Index 37 t/m 40	RedactieCommissie	41 / 16
Index 41 t/m 44	RedactieCommissie	45 / 16
Index 45 t/m 48	RedactieCommissie	49 / 16
Index 49 t/m 52	RedactieCommissie	53 / 16

Verhuisd:
Houtindustrie Sluis naar Sasputsestraat 20 te Schoondijke
Klooster, G.J.P. naar Stelling 10 te Velsen-Zuid
Den Boer, H. naar Plevierenlaan 32 te Egmond aan Zee

Opzeggingen in 2006:
- Bakker, J.A., Den Hoorn
- Ballintijn, G.C.M.,
- Booij, H., Amersfoort
- Bussink, D., Grave
- Erens J.H.M., Bree (B)
- Finke, J., Schoonebeek
- Habets, J., Bocholtz
- Hannema, K., Hoorn
- Hofman, F.G. Doetinchem
- Kamps, C., Ternaard
- Kouwer, J.S., Groesbeek
- Kramer, A., Urk
- Langerak, C., Schoonhoven
- Mulder, H., Groningen
- Nanne, C.M. Castricum
- Rennis, E. van, Oosterbeek
- Rijken, H. Epe
- Robaard, B. Enschede
- Rossum, Th.N.R. van Middenbeemster
- Roskam, C.J. Zuidland
- Samberg, J.W. Winterswijk
- Snoeren, J.C. Heesch
- Veninga, K. Eefde

TE KOOP

Te Koop de volgende houtdraaibeitels
1 x guts 28 mm
1 x guts 22 mm
1 x guts 15 mm
1 x guts 13 mm
1 x guts 12 mm
1 x guts 8 mm
1 x vlakke beitel 16 mm
1 x vlakke beitel 10 mm
1 x afsteekbeitel 5 mm
1 x v groef beitel 13 mm
Geen HSS staal en alle met nieuwe handvatten. Prijs per stuk € 10,--
prijs alles in 1 koop € 80,--
Jan van der Ploeg, tel. 0252-217206

Dringende oproep aan alle lezers van ons blad
Het komt regelmatig voor dat mensen die iets op de RADIUS site geplaatst willen hebben hun boodschap direct doorsturen naar de webmaster. Echter deze man beheert meer dan twintig websites en weet dus werkelijk niet voor welke site een bepaalde boodschap bestemd is. Daarom nogmaals het verzoek om alle activiteiten gericht op en bestemd voor de RADIUS website via de ledenadministrateur te doen. Mijn adres vindt u in de colofon van ons blad, maar voor alle zekerheid hier nogmaals mijn e-mail: ruud.vanoorschot@hetnet.nl

Met vriendelijke groet,
Ruud van Oorschot

Plakpraatje

Plak(sel), lijm, col (B), kleefstof, adhesief, we kennen allemaal die meestal dikkere vloeistoffen waarmee twee materialen met elkaar verbonden kunnen worden. Ik ga u hier geen lijst voorzetten van kleefstoffen die voor bepaalde verlijmingen het best geschikt zijn. Als u dat wilt weten, haal dan de lijmwijzer van Bison bij uw doe-het-zelfwinkel. Nee, dit is eerder een stukje over de opslag en toepassing van de lijmen die wij houtdraaiers het meest gebruiken: de witte houtlijm in al zijn variaties, de secondelijm, al dan niet verdikt en de tweecomponentenlijm.

Witte houtlijm is net een soort mayonaise: kleine bolletjes lijmstof (PVAc oftewel polyvinylacetaat) verdeeld in water in de verhouding van ca. 65 op 35. Tijdens de verlijming trekt met het water de lijmstof in het hout waardoor de bolletjes samenvloeien en verharden tot een dunne lijmlaag. Secondelijm verhardt snel onder invloed van luchtzuurstof. De tijdsduur van dit proces wordt sterk verkort door het gebruik van een spuitbusje versneller, ook te koop bij de doe-het-zelfzaak.
Tweecomponentenlijm is een mengsel van een reactieve lijm die voor uitharding in de juiste verhouding goed gemengd moet worden met een verharder. Afhankelijk van de temperatuur hardt dit mengsel uit in 1/2 tot 24 uur. Deze uithardingtijd wordt bekort door de temperatuur van de lijmnaad te verhogen.
En als de verlijming een feit is zeggen we allemaal: "Vast is vast". En in de meeste gevallen is dat ook zo, mits u de gebruiksaanwijzing goed opgevolgd heeft: "de te lijmen voorwerpen dienen stof- en vetvrij te zijn, enz., enz." Maar ondanks alle voorzorgsmaatregelen kan het toch fout gaan, zoals mij gebeurde met een brede lijmnaad onder belasting: de twee helften sprongen na twee dagen van elkaar. Bison klantenservice gebeld: 'Ja mijnheer, witte houtlijm en tweecomponentenlijm vertonen bij voortdurende trek- of afschuifbelasting wat de lijmexpert noemt : "koude kruip".' De verlijming lijkt perfect maar wordt door de belasting na enige tijd uit elkaar getrokken.
De volgende vraag was derhalve: "Welke lijm vertoont GEEN koude kruip?" Het antwoord was: "resorcinollijm", een tweecomponentenlijm alleen verkrijgbaar in vaatjes van zes liter. Gewapend met wat potjes en een weegschaal toog ik naar een naburige grootgebruiker van deze lijmsoort, een mastenbouwer, alwaar ik vriendelijk ontvangen werd en na 10 minuten weer buitenstond mèt mijn buit: 500 ml resorcinollijm met harder. De uiteindelijke verlijming was perfect!

Nog een goede raad: u heeft allemaal de gebruiksaanwijzingen op de witte houtlijm goed gelezen. Dus u weet dat deze lijmsoort NIET vorstbestendig is. Wat er op de potten van secondelijm en tweecomponentenlijm niet staat is dat deze producten bij voorkeur wèl koud bewaard dienen te worden. Beide hebben de neiging om bij langdurige opslag in de werkplaats uit zichzelf te gaan uitharden. Dit is een chemisch proces en daarvan is bekend dat de snelheid waarmee dit gebeurt met iedere 10°C temperatuurverhoging of -verlaging wordt verdubbeld resp. gehalveerd. Dus als uw portemonnee u lief is (en uw echtgenote het toestaat) stop dan deze twee lijmsoorten in de koelkast bij 5°C, dan blijven ze tot viermaal langer verwerkbaar! 't Is maar een weet!

Henk Smit, Afd.: Haarlemmermeer

Watertol omgedoopt tot 'Druppel op een gloeiende plaat'

Werkgroep 'De Lekstroom' van afdeling Utrecht heeft in december j.l geëxposeerd in de Kunstkelder te Putten. Voor mijn bijdrage aan deze expositie heb ik de eerder geëxposeerde Watertol (zie AktieRadius 50) omgebouwd naar een bewegende druppel.

De schijf waar de tol op draaide heb ik tot een schaal uitgehold, een halogeen lampje ingebouwd en het geheel afgedekt met een kunststof plaat. Deze plaat is gemaakt van gele aardgaspijp, een materiaal dat zich bij 110 gr. Celsius laat vervormen.

De tol zelf is omgekeerd opgehangen en wordt via een elektrische aandrijving op en neer bewogen. Voor de lageringen in de aandrijving is gebruik gemaakt van skeelerwieltjes, waarvan de bandjes zijn verwijderd. Wanneer de schakelaar wordt ingedrukt, gaat de druppel op en neer en brandt ook het lampje dat de kunststof plaat doet 'gloeien'.

Verrassende lichteffecten zijn het resultaat als dit interactief object in werking is.

Wim de Bruijn, Maarssen

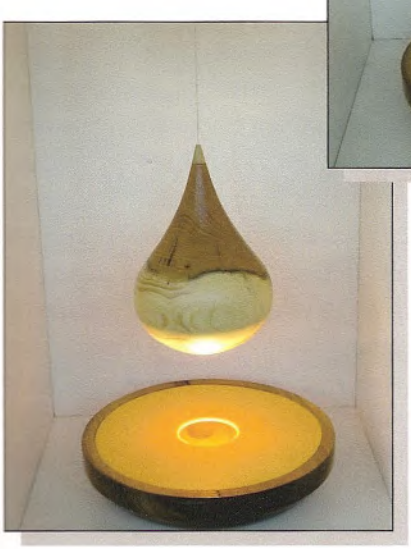

Noord scoort, alweer!

Na de geweldige successen van Marcel van Berkel bij de Axminster Woodturning Competition in Engeland nu opnieuw een winnaar van Radius Afdeling Noord.

Albert Jan Rouwkema won in de categorie professionals onlangs de zilveren medaille met zijn werkstuk Carribian Dancers.
Tijdens één van onze bijeenkomsten vertelde hij dat hij tijdens een vakantie bij zijn dochter op Aruba een keer de slaap niet kon vatten, het bed uitging en ging schetsen.
Het resultaat is het winnende werkstuk geworden, een combinatie van Arubaanse Kwihi (proscopis juliflora) en messingstaaf van 1 en 2 mm, verweven tot een lichtvoetig geheel waar je vrolijk van wordt als je het ziet.
Wij zijn blij zulke geweldige draaiers in ons midden te hebben.

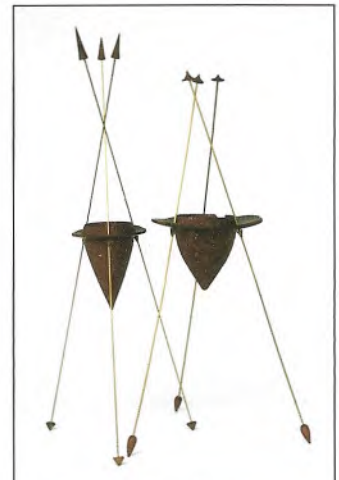
Carribian dancers

Marcel en Albert Jan hebben beiden een stand op de komende jubileumviering op 14 en 15 april in Alphen aan de Rijn, waar onder meer het winnende werkstuk is te bewonderen.

MEMENCO

Machines, gereedschappen, hout en toebehoren voor de creatieve houtbewerker
Memenco levert al vele jaren machines, gereedschappen, hout en toebehoren aan de creatieve en ambachtelijke houtbewerker.
Door eigen import uit ondermeer Australië, Engeland, Nieuw Zeeland en de Verenigde Staten, kan vaak tegen concurrerende prijzen geleverd worden.
Bekende merken en namen zoals Ashley Iles, Craft Supplies, Crown Tools, Danish Oil, Eze Lap, Henry Taylor, Scheppach, Teknatool, Tormek, en sinds kort het eigen merk WHT.

Nu in de picture:

Teknatool Nova 3000
Prijs: € 1.250,00

6-delig HSS beitelset
Prijs € 125,00

Meer weten? Bekijk dan de website www.memenco-europe.com, of bel 0528 – 266362.
Bezoekadres (na telefonische afspraak): Hoofdstraat 46, 7921 AM Zuidwolde.

IN BEELD: Janus van Dijk (1937)

Van projectleider installaties gebouwen naar begeleider van houtdraaiers

Geboren in St. Oedenrode als oudste in een boerengezin van negen kinderen. Vader en moeder leidden een gemengd boerenbedrijf. In 1950 na het verlaten van de lagere school ging hij, zoals gebruikelijk in katholiek Brabant, als oudste zoon naar de priesteropleiding. Na ongeveer drie jaar hield hij het daar voor gezien, het priester worden bleek voor hem geen roeping. In 1953 ging hij naar de landbouwschool welke opleiding hij in 1956 met een diploma afrondde. Direct daarna meldde hij zich vroegtijdig voor de militaire dienstplicht. Waaruit hij in 1958 afzwaaide. Zeer kort daarop meldde hij zich bij de "Opleiding voor volwassenen" voor de opleiding elektricien. Deze opleiding sloot hij binnen een jaar met succes af. Vanaf dat moment begon zijn werkzaam leven. Hij trad in dienst bij het Rotterdamse elektrotechnische installatiebedrijf Croon. Buiten zijn dagelijkse werktijd voltooide hij in de avonduren diverse opleidingen op het gebied van centrale verwarming, luchtbehandeling en airconditioning.

In 1963 schreef hij zich in bij de Industrie Avondopleiding (equivalent voor de Avond HTS) in de bedrijfsschool van Philips. De docenten in deze opleiding waren voornamelijk docenten van de Technische Universiteit van Eindhoven. Parallel aan deze studie leidde hij als opzichter in de nieuwbouw van de TU Eindhoven de gehele inbouw van de elektrotechnische installaties in deze gebouwen. In 1968 rondde hij de studie Installatietechniek met succes af. Intussen was hij getrouwd en verhuisd naar een woning in Nijnsel. De opdrachten bij het elektrotechnische bedrijf Croon bleven echter beperkt tot het elektrotechnische installatiewerk. Intussen had hij een huis gekocht in Schijndel. Gezien zijn afgeronde opleiding wilde hij meer. Hij trad om deze reden in 1970 in dienst van het Advies- en Ingenieursbureau Deerns in Den Haag. Binnen dit bureau groeide hij van opzichter bij de uitvoering uit naar senior techniek voor grote projecten. In deze laatste functie kreeg hij de verantwoordelijkheid over de realisatie van grote multidisciplinaire projecten met elektrotechnische, luchtbehandeling, centraleverwarming vanaf de begroting, planning, uitvoering tot en met de oplevering. In 1995 ging hij met de VUT.

Zoals dat met vele mensen gebeurt die met de VUT gaan, gaat hun vrije tijd vrijwel geheel op aan klussen voor familie en kennissen. Maar hij wilde toch ook iets anders. In 2000 bezocht hij de tentoonstelling "Betoverend hout" van RADIUS in Culemborg. Daar werd hij gegrepen door het houtdraaien. Eerst kocht hij een zelfbouw draaibankje. Hij meldde zich aan bij het Project "Anders Werken" in Schijndel. Hier leerde hij draaien. Daarna kocht hij een

Foto 1

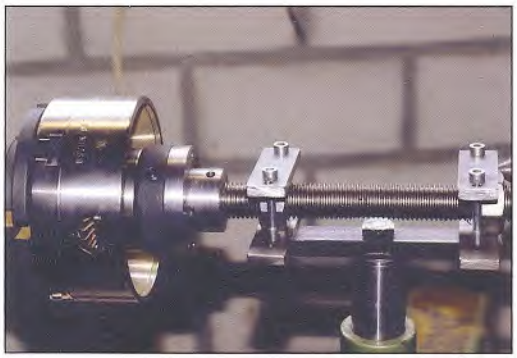

Foto 2

bank bij de Belgische Francis en begon intensief met houtdraaien. Bij het Project "Anders werken" was hij intussen begeleider van leerlingen geworden. Dit was hem als techneut niet genoeg. Hij begon met het toepassen van een frequentieregelaar voor zijn draaibank.
Vele van de RADIUS leden kennen hem daarvan. Hij stelde voor met geïnteresseerde RADIUS leden een workshop te regelen waarin deze leden hun eigen frequentieregelaar zouden bouwen. Intussen hebben zo'n 15 leden deze regelaar met succes gebouwd.
Nu moet men weten dat zijn broers net zulke techneuten zijn als hij zelf. Samen met zijn broer ontwikkelde hij een eenvoudig draadsnijapparaat waarmede allerlei soorten schroefdraad konden worden gesneden. Het uitwendig draadsnijden bleek na testen zeer goed mogelijk, het binnenwerks draaien van draad verkeert nog in de testfase. Het leek mij aardig in het kader van dit artikel nu geen foto's te presenteren van gedraaide houten werkstukken maar een korte uitwerking met foto's te brengen van dit apparaatje. De kern van dit draadsnijapparaat is een draadstuk met daarop twee bijbehorende moeren. Dit draadstuk wordt aan het eind afgevlakt om het later in te kunnen klemmen (foto 1).
Voor elke draadsoort wordt een dergelijk stuk gemaakt. Dit draadstuk met de twee moeren wordt tussen twee plaatjes geklemd en op een ronde pen, die in de leunspaanhouder kan worden aangebracht, gemonteerd. Op het afgeplatte deel van het draadstuk wordt een verbindingstuk gemonteerd dat aan de ene kant op het draadstuk wordt gemonteerd en aan de andere kant bijvoorbeeld met een M33 schroefdraad op de achterkant van een klauwplaat wordt geschroefd. Het geheel wordt in de leunspaanhouder geplaatst (foto 2).
Nu wordt in de vaste kop van de draaibank een boorkophouder geplaatst met daarin een pen waarin een beiteltje (dat in de vorm van de draad is geslepen) gemonteerd. Het houten werkstuk waarop de draad moet worden gesneden wordt in de chuck of klauwplaat geklemd, op elkaar afgestemd en het draad snijden kan beginnen (foto 3). In feite is het gehele apparaatje ontstaan vanuit de techniek metaaldraaien. Het voordeel is dat het werkstuk in de chuck geklemd blijft voor verdere afwerking.
Mochten leden meer geïnteresseerd zijn in dit apparaatje dan kan men altijd contact opnemen met Janus van Dijk (073 5493875)

Roelof C. Schmidt, Everdingen.

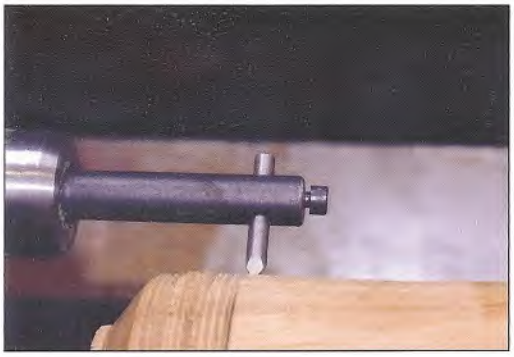

Foto 3

Muziekinstrumenten draaien, deel 1

Inleiding

Bij het bouwen van verschillende soorten muziekinstrumenten komt het draaien van hout om de hoek kijken. Ik noem hier de poten van klavecimbels en andere toetsinstrumenten, registerknoppen van orgels en stemknoppen van strijkinstrumenten. Maar het houtdraaiwerk is bij deze instrumenten zelden meer dan een bijzaak. Anders ligt dat bij houten blaasinstrumenten, het vakgebied waar ik mij zelf mee bezig houd.

Een korte introductie: ik heb een aantal jaren beroepshalve gewerkt als bouwer van blokfluiten en dwarsfluiten (kopieën van instrumenten uit de 17e en 18e eeuw), maar heb me op een gegeven moment voornamelijk beziggehouden met het onderzoek naar die historische instrumenten. Momenteel ben ik redacteur van De Bouwbrief, het kwartaalblad van het Bouwerskontakt, de vereniging van (amateur)muziekinstrumentenbouwers en als zodanig onderdeel van de Vereniging Huismuziek. Ik geef ook cursussen, maar het bouwen van instrumenten heb ik weer teruggebracht tot het niveau van een hobby.

Muziekinstrumentenbouw is een uitgesproken veelzijdige bezigheid: je bent op verschillende manieren bezig met hout, vaak ook met metaalbewerking, je moet enige kennis hebben van muziektheorie en liefst ook van de muziekpraktijk. Het is niet mogelijk om in één artikel op al deze aspecten in te gaan, of om een korte cursus te geven hoe je een instrument bouwt. Ik heb mij daarom beperkt tot het aangeven van de hoofdlijnen en twee belangrijke aspecten van het bouwen van houtblaasinstrumenten: het boren en ruimen, en daarna het draaien. Ik heb mijn best gedaan in dit artikel zo min mogelijk muziekjargon te gebruiken; verder hoop ik dat gegeven informatie ook nuttig is voor andersoortig draaiwerk.

Houtblaasinstrumenten

De term 'houtblaasinstrumenten' mag volgens de spellingsregels van het Groene (en Witte) Boekje eigenlijk niet worden gebruikt. Het moet zijn: 'houten blaasinstrumenten', maar daarbij lopen we nog sterker tegen het probleem aan dat deze instrumenten vaak niet van hout werden - en worden - gemaakt. Vanaf de prehistorie tot ver in de Middeleeuwen werden diverse soorten fluitjes van bot, keramiek of metaal (tin) gemaakt; in de

Foto 1: voetje van een barokblokfluit (Jan Steenbergen, ca. 1720). Lengte: ca. 103 mm, materiaal: Europees buxus, bruin gebeitst, met ivoren ringen. Het beitsen is waarschijnlijk gedaan met salpeterzuur, waarbij het houtoppervlak in feite iets verbrandt. Met de gebruikelijke beitsen op olie- of alcoholbasis is buxus heel lastig te kleuren.

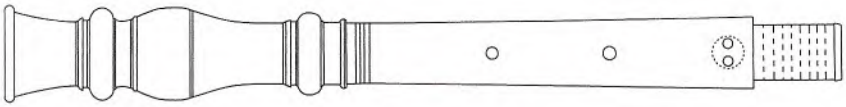

bovendeel van een barokhobo

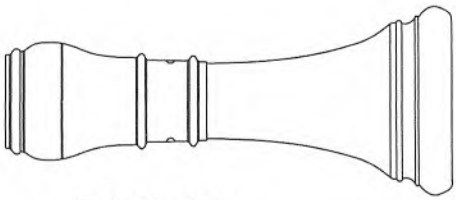

hobobeker

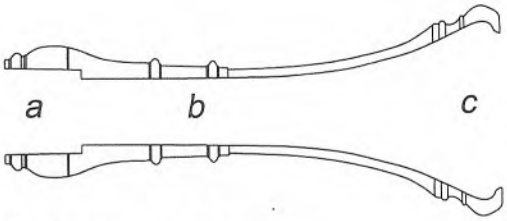

hobobeker, doorsnede

Tekening 1: bovendeel (vooraanzicht) en beker (met doornsnede) van een barok-hobo. Lengte beker: ca. 150 mm. De boring van de beker moet gedeeltelijk worden uitgedraaid (bij c-), waarbij het werkstuk moet worden ingespannen in een vaste bril. Opmerking: de uitvoering van deze tekeningen is technisch gezien waarschijnlijk niet correct, maar de meeste fluitenbouwers werken met dit soort tekeningen of zelfs vanaf foto's waar enkele maten zijn bijgeschreven.

17e en 18e eeuw werden allerlei soorten blaasinstrumenten van ivoor gemaakt, later ook van kristalglas en in de moderne tijd zijn vrijwel alle dwarsfluiten geheel van metaal. Gelukkig voor ons was en is hout het voornaamste uitgangsmateriaal en valt er heel wat draaigenoegen aan het bouwen van de houtblaasinstrumenten te beleven.
En om wat voor soorten instrumenten gaat het? Ik noem hier de belangrijkste: blokfluiten, dwarsfluiten (ook traverso's genoemd), hobo's en klarinetten. Bij instrumenten uit barok (globaal gezien 1660 -1760) vinden we het meest uitbundige draaiwerk.

Bij het maken van kopieën gebruik ik zelf kunstivoor in plaats van echt ivoor. Dat is een kunsthars (polyester); vroeger had ik als kunstivoor het product 'Vigopas' van de firma Raschig, Ludwigshafen am Rhein, Duitsland. Later ook een vergelijkbaar materiaal van GPS Agencies in Engeland, zie de website www.ivoryalternative.com/index.html. Naast kunstivoor heeft deze firma ook kunsthoorn, schildpad en andere materialen. Deze materialen kunnen prima op een houtdraaibank worden gedraaid, maar je moet je techniek daarbij wel aanpassen. De beitel moet voorzichtig worden gehanteerd, anders spat het spul uit elkaar. En als het warm wordt, wil het kunstivoor makkelijk kromtrekken.

Werkvolgorde

De werkvolgorde is heel belangrijk bij het bouwen van welk muziekinstrument dan ook. Heel in het kort: bij houtblaasinstrumenten maak je in de regel eerst de binnenkant (de boring), dan de buitenkant (het draaiwerk), en ten slotte wat er tussen de binnen- en buitenkant zit (zoals mond- en vingergaten en bij blokfluiten het windkanaal en het labium).
De werkvolgorde bij het maken van een hobobeker van de tekening: eerst een stuk hout voorzien van een pilootgat; dat gat wordt nageboord (zoals de tapholte bij a-) en zoveel mogelijk uitgeruimd. Dan het hout rond-

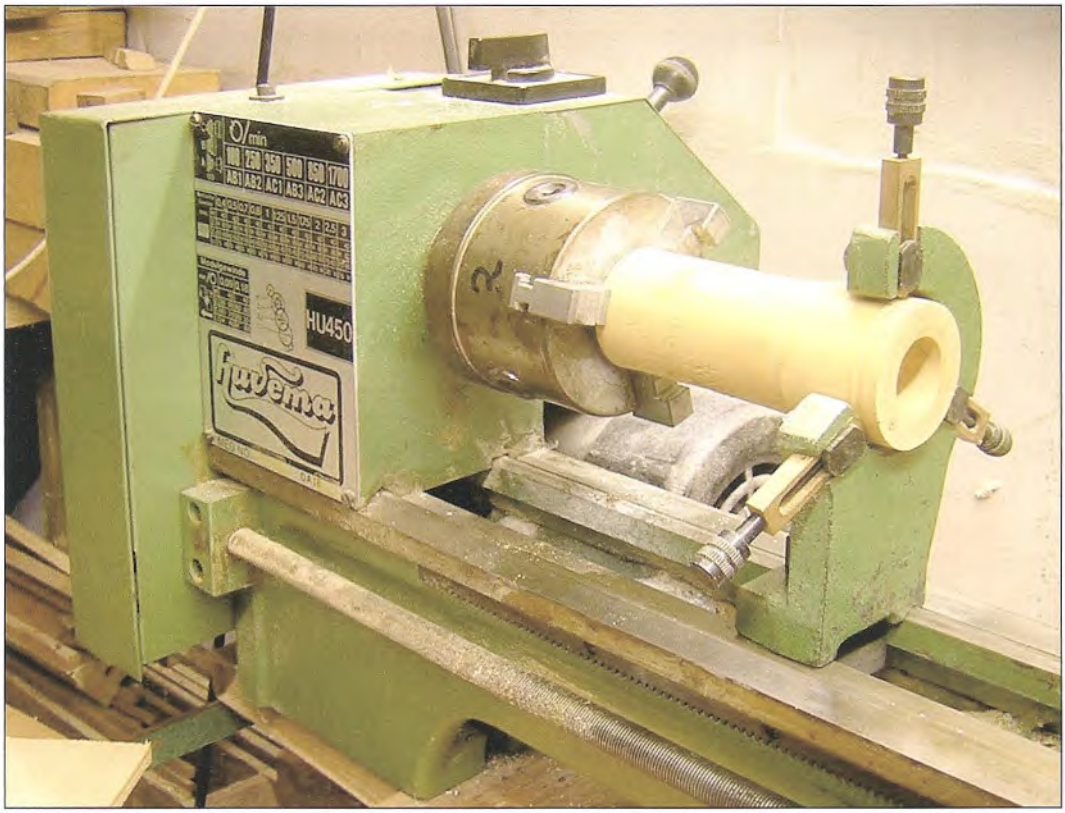

Foto2: hier is het hout voor de beker van een hobo links gemonteerd in de drieklauwplaat, rechts in de vaste bril van mijn metaaldraaibank. Deze vaste bril heeft bronzen 'glijders' (meedraaiende wieltjes zou beter zijn), maar ik laat de metaaldraaibank op een langzame stand draaien waardoor het hout ter plekke niet al te hard gaat slijten. Je moet bij gebruik van een bril wel een constructie bedenken die als leunspaan kan dienen (niet op de foto afgebeeld). Bij het uitdraaien van de bekerboring is de afstand van het snijpunt van de beitel tot de leunspaan relatief groot, wat kan leiden tot vibraties. De daarbij ontstane ribbels kunnen zo nodig met schuurpapier worden weggepoetst. Door het draaien van hout en kunstivoor wordt een metaaldraaibank nogal stoffig, wat een reden is dat echte metaaldraaiers hun bankjes daarvoor liever niet gebruiken.

draaien, opdat het in de bril van de draaibank kan worden gezet. Dan wordt sector c- uitgedraaid. Pas nadat alle onderdelen van de boring klaar zijn, wordt het werkstuk opnieuw op de draaibank opgespannen (dit keer zonder gebruikmaking van de bril), waarna de buitenkant van de beker wordt gedraaid. Het is belangrijk dat het hout bij alle handelingen goed gecentreerd blijft of opnieuw gecentreerd wordt. Daarom is het bij de aanvang van de werkzaamheden nodig om enige overmaat aan lengte en dikte te hebben.

Geschikte houtsoorten

Ik gebruik zelf het liefst houtsoorten die we ook bij historische instrumenten aantreffen. Voor de grotere instrumenten (basblokfluiten en fagotten) was esdoorn het meest gangbaar, naast pruimenhout. De meest favoriete hout voor fluiten en hobo's in de barok-periode was buxus ('palmhout', Buxus sempervirens). Dit hout is heel dicht van structuur, is bijzonder mooi af te werken en instrumenten van buxus klinken heel fraai. Het hout heeft echter als nadeel dat het lastig te drogen is. Het heeft van alle in de instrumentenbouw gangbare

houtsoorten bij het drogen de hoogste krimpcijfers en reageert ook als het droog is nog vrij sterk op vocht. Het drogen moet voorzichtig gebeuren en het hout moet na het draaien behandeld worden (door en door impregneren met olie, of een behandeling van uit- en inwendige oppervlaktes met een hardende olie). Zelf droog ik kleinere stukken buxus in een magnetronoven, maar dat moet je met veel beleid doen. Zo mag er geen vocht ontsnappen uit de kopse kanten van het hout (ik smeer die in met witte houtlijm); het drogen moet langzaam gebeuren, met een nauwkeurige weegschaal meet ik tussendoor het resultaat van het droogproces. Het hout wordt door het drogen in de magnetron mogelijk iets bros, onder de microscoop kon ik echter in de celstructuur geen verschil zien met die van normaal (aan de lucht) gedroogd hout.
Het meeste van mijn buxus komt uit de Pyreneeën en heb ik jaren geleden aangeschaft via de fa. Theodor Nagel in Hamburg. Ik heb diameters tot 15cm, maar ook smaller. Het probleem bij deze herkomst is dat er in dat gebergte veel wordt gejaagd en er vaak korreltjes loodhagel in het hout zitten.
Andere 'klassieke' houtsoorten zijn ebben, coromandel en grenadille (African blackwood). Moderne alternatieven zijn palissander-soorten. Cocobolo schijnt mooie resultaten op te leveren, maar veroorzaakt vaak irritatie, zowel bij bouwers als spelers. Olijvenhout, peren en kersen zijn ook goed bruikbaar, moeten net als esdoorn ter verduurzaming en verbetering van de klank van de instrumenten geïmpregneerd worden met lijnolie of andere middelen.

De boring: daar gaat het om

Hoe fraai en gecompliceerd het draaiwerk van houtblaasinstrumenten er ook moge uitzien, technisch gezien is het draaien van de uitwendige profielen zelden moeilijk en muzikaal gezien maakt het weinig uit of je daaraan een richeltje of ringetje meer of minder draait. De wanddikte doet er wel toe: bij de vingergaten moet je bijvoorbeeld draaien met een nauwkeurigheid van minder dan een halve millimeter. Bij het inwendige profiel, kunnen we niet sjoemelen. Vooral de zuiverheid en het gemak waarmee de tonen aanspreken, wordt bepaald door de eigenschappen van de boring. Afwijkingen van 0,2 of bij kleine instrumenten van 0,1 mm kunnen al te groot zijn.

Hoe maak je een nette boring? Eerst wat algemene informatie. Sommige instrumenten kun je maken met een cilindrische boring (renaissance-dwarsfluiten, sommige types kleine blokfluiten), maar veel vaker komen we een boring tegen die van boven naar beneden versmalt (blokfluiten, barok-dwarsfluiten), of juist wijder wordt (hobo's en schalmeien).
Versmallende en verwijdende boringen hebben meestal een onregelmatig conisch profiel. Dat wil zeggen dat in grafiek uitgezet deze boringsprofielen geen rechte lijn vormen, maar vaak een soort parabool vormen (zie grafiek van de boring van de sopraanblokfluit). Deze boringen worden gemaakt met behulp van ruimers. Deze zagen er van oudsher ongeveer uit als de gereedschappen waarmee vroeger klompenmakers hun producten uitstaken. Ruimers kun je echter ook in andere vormen maken en het is gelukkig niet al te moeilijk dat zelf te doen. Maar ondanks deze laatste opwekkende mededeling is het zo dat houtblaasinstrumenten bouwen in de eerste plaats betekent: gereedschappen maken, en dus vooral ruimers.
Een ander punt is het intoneren (het vormgeven van de klank) en het stemmen (het zuiver maken van de tonen). Je hebt daarvoor enige kennis van muziek nodig om dat tot een goed einde te brengen. Bij dwarsfluiten is de vorm

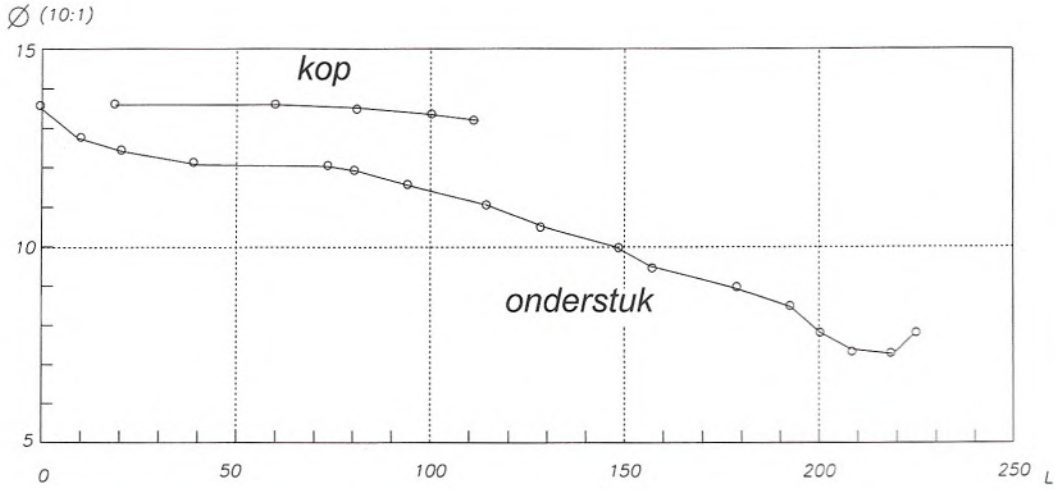

Tekening 2.
Grafiek van de boring van een tweedelige (kop + onderstuk) barok-sopraanblokfluit. Alle maten in mm, die diameters zijn 10x vergroot ten opzichte van de lengte. De boring van het onderstuk heeft een min of meer parabolisch verloop: onderin sterker versmallend dan bovenin. Geheel onderaan verwijdt de boring over een korte afstand weer iets.

en de afwerking van het mondgat heel belangrijk, maar je moet ook weten hoe je zo'n instrument moet aanblazen. Bij een hobo moet je een geschikt riet hebben (dat je zelf moet maken) om het instrument te stemmen. Het stemmen van een houtblaasinstrument bestaat uit het op de juiste grootte en vorm brengen van de iets te klein voorgeboorde vingergaten; soms ga je ook nog iets aan de boring veranderen. Algemene les: het is gemakkelijker om materiaal te verwijderen, dan om het toe te voegen. Maar dat hoef ik ervaren houtdraaiers natuurlijk niet uit te leggen!

Jan Bouterse, Alphen a/d Rijn
Zie ook www.bouwerskontakt.nl

500ste cursist in Kunstlokaal 11

Sinds de opening van Kunstlokaal 11 in 1998 in Borculo is begin dit jaar de 500ste cursist ingeschreven voor een houtdaaircursus. In de werkplaats van Kunstlokaal 11 worden door Peter van de Waal diverse houtdraaicursussen gegeven: voor beginners, voor gevorderden, maar ook speciale cursussen zoals een schalendraaicursus.

De gelukkige inschrijver is Wim Suselbeek uit Aalten. Nadat hij in 2005 een beginnerscursus had gevolgd en in 2006 een vervolgcursus was hij nu toe aan een schalendraaicursus. Op de foto wordt Wim gefeliciteerd door Peter van de Waal. Wim mocht enkele nuttige cadeaus in ontvangst nemen, o.a. gereedschap beschikbaar gesteld door Pierre Baptist.

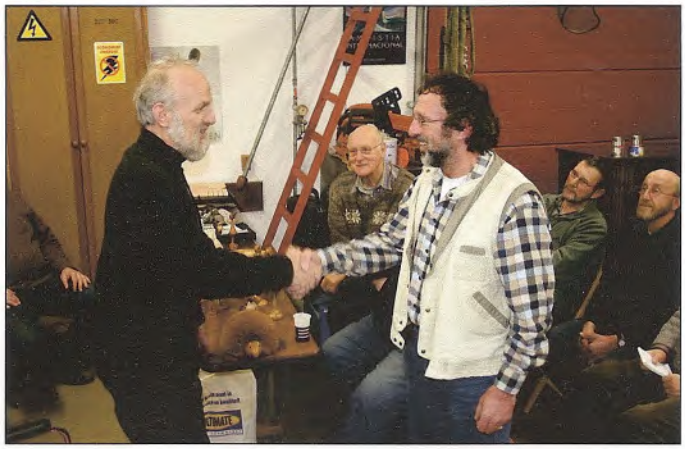

Waar kiest de vormgever in hout

U zoekt Japanse zagen en beitels, 'n schaaf van Lie-Nielsen of Clifton. Of een perfecte houtdraaibank met opspangereedschappen voor klein en groot werk en keuze uit honderden houtdraaibeitels. U bent meubelmaker of houtsnijder. U wilt

uit de grootste collectie

alles zien en lezen op het gebied van de ambachtelijke houtbewerking. Voortaan vindt u alles onder één dak! Welkom van dinsdag t/m zaterdag en ook op donderdagavond!

Beekstraat 30
6811 DW Arnhem
Tel.: 026-4451644
Fax: 026-4424435

WWW.BAPTIST.NL
24 UUR PER DAG!

gereedschappen? BAPTIST
VOOR HOUTBEWERKERS
houtbewerkers@baptist.nl

In dit nummer

Van de bestuurstafel	3
Antivries voor uw houtvooraad	4
Schalenguts II	6
Meten is weten	9
Juttershout	12
Agenda, afdelingsnieuws enz.	14
Index 2006	16
Plakpraatje	19
Druppel op de gloeiende plaat	20
In beeld: Janus van Dijk (1937)	22
Muziekinstrumenten draaien	24
Inhoud	30

Lidmaatschap

De kosten van het lidmaatschap bedragen € 25,- per jaar voor 2007 (buitenland € 27,50 per jaar), deze worden vooraf betaald. Wordt men na 1 juli van het lopende kalenderjaar lid, dan wordt men lid tot 31 december van het jaar volgend op dat van aanmelding. Men is lid van de vereniging eerst nadat zowel het inschrijfformulier als de inschrijf- en administratiekosten (€ 5,-) zijn ontvangen. Verzoeke adreswijzigingen tijdig door te geven aan de ledenadministratie. Deze zorgt voor verdere verspreiding hiervan.

Het lidmaatschap wordt stilzwijgend voortgezet, tenzij het lid tenminste 4 weken vóór het einde van het kalenderjaar schriftelijk aan de ledenadministratie bericht dat men het lidmaatschap wil beëindigen.

Colofon

Foto omslag: *Antoon Holterman 'Nootgeval'*

Opmaak en druk: *Drukkerij Ter Burg*

Direct **uit voorraad** leverbaar...

ruim 80 soorten **massief** hout

Klik op **www.af.nl** voor meer informatie

Abachi
Afzelia (Doussie)
Afrormosia
Amboina Wortel
Anigre
Andiroba
Appel
Azijnhout
Balsa
Bankirai
Berken
Bengé
Beuken wit
Beuken gestoomd
Boiré
Bruyere Wortelknollen
Bubinga
Ceder (loofhout)
Ceder (Florida)
Citroen
Cocos
Coromandel
Cocobolo
Ebben
Eiken Europees
Eiken Amerikaans
Elzen
Esdoorn (maple)
Esdoorn gemoest
Esdoorn riegel
Essen Europees
Essen Amerikaans
Fichte
Grenen Amerikaans
Gonçales Alves
Hickory
Hemlock
Iepen Amerikaans
Iepen Europees
Imbuya
Iroko
Ivoorhout
Jatoba
Kersen Amerikaans
Lariks
Letterhout
Limba
Linden Amerikaans
Linden Europees
Mahonie Sipo
Mahonie Honduras
Mahonie Sapeli
Makoré
Merantie
Merbau
Noot Amerikaans
Noot Europees
Noot Europees gestoomd
Noot wortel
Oregon Pine
Olijfhout
Ovankol
Paardevlees
Padouk
Palissander
Madagascar
Palissander Honduras
Palissander Santos
Palissander Indisch
Palm Buxus
Palm Kasuri
Parana Pine
Peren gestoomd
Peren kaneelboom
Pernambuco
Pokhout
Purperhart
Ramin
Redwood
Robinia
Sitka Spruce
Steenbeuken
Taxus
Teak
Tulpen
Weymouth Den
Wengé
Zebrano
Zwarte Kabbes

In onze ruime voorraad kunnen wij op de ouderwetse manier bestekzoeken. Ook hebben wij een houthobby-zolder waar wij kleinere stukken hout verkopen. Een walhalla voor instrumentbouwers en houtdraaiers. De meeste stukken zijn al geschaafd en alles is per stuk geprijsd.

U bent welkom ons eens te bezoeken.

af

Arnhemse Fijnhouthandel
Driepoortenweg 12, 6827 BR Arnhem
tel: 026-3648435 fax: 026-3630309

NIEUW BIJ VDH

JET

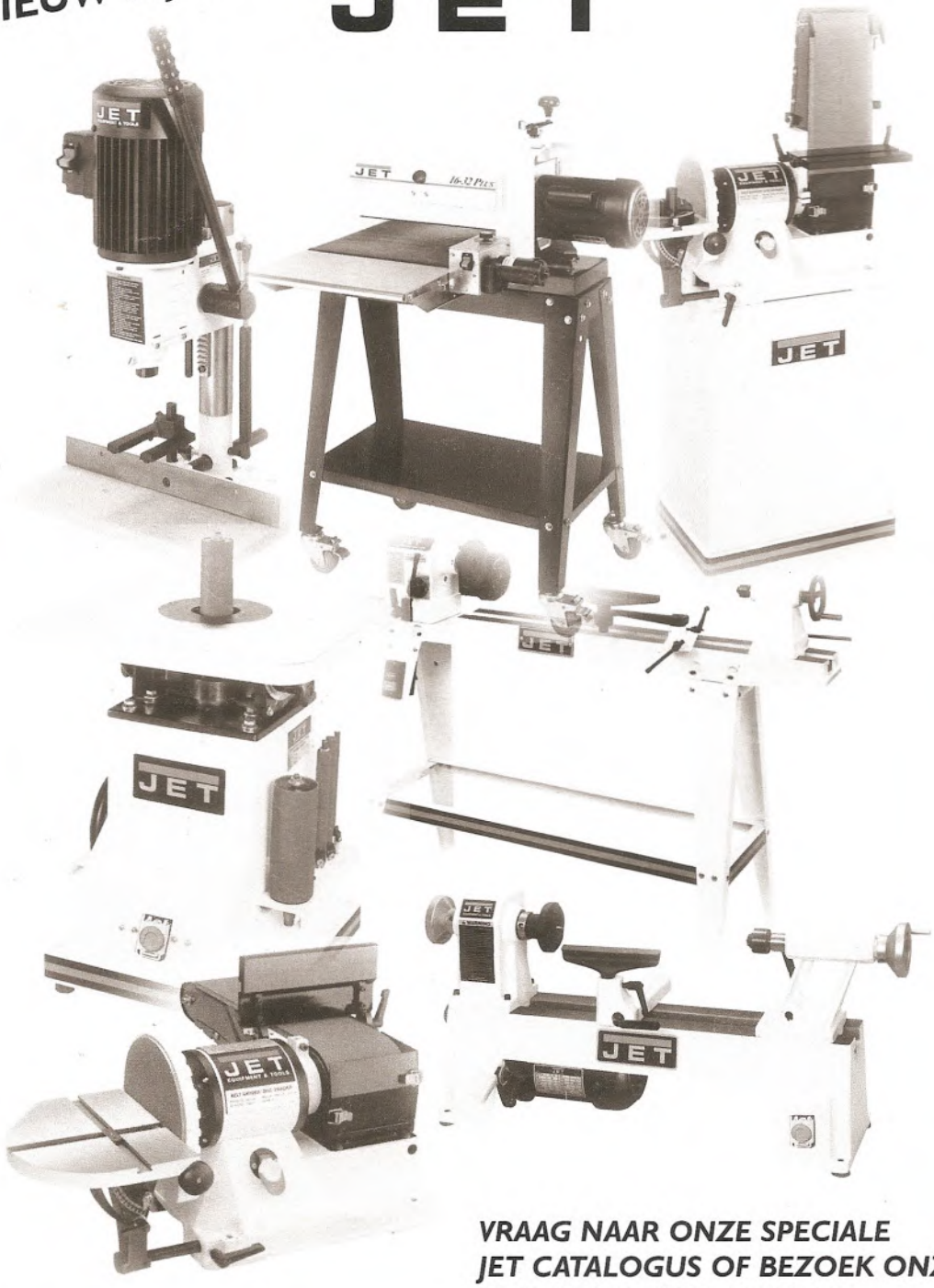

VRAAG NAAR ONZE SPECIALE JET CATALOGUS OF BEZOEK ONZE WEB-SITE WWW.VDHBV.NL

VDH

MACHINES & GEREEDSCHAPPEN B.V.

SHOWROOM: TEXASDREEF 8 • 3565 CL UTRECHT

TEL.: (030) 296 3270 • FAX: (030) 293 6600

INFO@VDHBV.NL • WWW.VDHBV.NL